

Lekcja VI

Teksty kultury z *

Henryk Sienkiewicz

Wybrana powieść historyczna (*Quo vadis*, *Krzyżacy* lub *Potop*)

Powieść historyczna

1. Świat przedstawiony umieszczony jest w przeszłości.
2. Oddanie charakteru epoki i jej problemów. Ukazana jest częściowo prawda historyczna.
3. Bohaterowie dzielą się na dwie grupy: fikcyjnych i historycznych.
4. Często pełni funkcje ideologiczne.
5. Posługuje się technikami realistycznymi (narracja wszechwiedząca, konsekwentna wielowątkowa fabuła, prawdopodobieństwo historyczne).

Elementy innych gatunków

1. **Epos** – bohaterowie wykreowani na wzór antycznych herosów.
2. **Baśń** – zwycięstwo dobra nad złem, tajemnicze i niezwykle wydarzenia.
3. **Romans przygodowy** – wątek miłosny, który przeplatają przeszkody, rozstania i przygody.
4. **Powieść awanturnicza** – przygody wykraczające poza codzienność bohaterów.

Motywy uniwersalne w powieściach HS

1. Motyw walki o wolność kraju

Posłużył pisarzowi do podnoszenia na duchu zrozpaczonych po klęsce powstania styczniowego Polaków. Bohaterowie jego powieści wychodzą z najgorszych tarapatów, ponieważ kierują się kodeksem rycerskim i patriotyzmem. Ich postawa pokazuje, że siła duchowa to zwycięstwo.

Przykład: wytrwałe dążenia Andrzeja Kmicica do rehabilitacji po mimowolnym udziale w zdradzie Radziwiłłów (obrona Jasnej Góry, uratowanie króla).

Motywy uniwersalne w powieściach HS

2. Motyw walki dobra ze złem

Dobro zawsze zwycięża, a zło zostaje ukarane.

Przykład: Winicjusz jako jeden z nielicznych patrycjuszy rzymskich przeżyje, bo stanął po stronie dobra – chrześcijan.

Janusz Radziwiłł umiera krótko po ogłoszeniu wsparcia dla armii szwedzkiej.

Motywy uniwersalne w powieściach HS

3. Polacy i wrogowie

Zawsze zestawieni na zasadzie kontrastu. Charakteryzowani za pomocą określeń umniejszających ich wartość. Polacy są często idealizowani.

Przykład: Krzyżacy są przedstawiani jako ci, którzy spiskują, nieuczciwie zdobywają bogactwo, wyłudniają ziemię i porywają cywilnych zakładników.

Quo vadis

- 1896 r.
- Czas akcji: ostatnie lata panowania Nerona, cesarza rzymskiego;
- Miejsce akcji: starożytny Rzym
- Główny wątek: miłość patrycjusza rzymskiego Winicjusza do chrześcijanki Ligii; walka chrześcijan o przeżycie, moralny upadek cesarstwa rzymskiego
- Bohaterowie historyczni: Neron, Akte, Poppea, Tygellin, Seneka, święty Piotr, święty Paweł, Petroniusz

Motywy i wątki poruszane w *Quo vadis*

- Motyw artysty – Neron a Petroniusz
- Motyw zdrady – Chilon, Neron
- Motyw miasta – Rzym
- Motyw męczeństwa (martyrologia chrześcijan)
- Motyw miłości (w tym chrześcijańskiej)
- Motyw przemiany wewnętrznej

Krzyżacy

- 1900r.
- Czas akcji: średniowiecze, panowanie króla Władysława Jagiełły (1399 - 1410), czasy b
- Miejsce akcji: tereny Polski, ziemie Krzyżaków
- Główny wątek: miłość rycerza Zbyszka z Bogdańca do córki Juranda ze Spychowa, Danusi; spory polsko – niemieckie;
- Bohaterowie historyczni: król Władysław Jagiełło, królowa Jadwiga, księżna Anna Danuta, książę Janusz, Ulryk von Jungingen;

Motywy i wątki poruszane w *Krzyżakach*

- Motyw rycerza, wojownika
- Motyw przemiany wewnętrznej
- Motyw patriotyzmu, walki z wrogiem, zdrady
- Motyw miłości
- Motyw poświęcenia
- Motyw ojca

Potop

- 1886 r.
- Czas akcji: 1655 – 1656, czasy potopu szwedzkiego;
- Miejsce akcji: tereny Rzeczypospolitej, Prus, Litwy
- Główny wątek: miłość szlachcica Andrzeja Kmicica do Oleńki Billewiczówny, walki wewnętrzne w Polsce, spory magnatów, wojna ze Szwecją
- Bohaterowie historyczni: król Jan Kazimierz, król Karol Gustaw, Stefan Czarniecki, Janusz Radziwiłł, Bogusław Radziwiłł, Jan Zamoyski, Jerzy Lubomirski, Krzysztof Opaliński, Hieronim Radziejowski, przeor Kordecki

Motywy i wątki poruszane w *Potopie*

- Motyw miłości
- Motyw zdrady narodowej
- Motyw przemiany wewnętrznej
- Motyw wroga, ojczyzny, wojny

Obyczajowość szlachecka sarmacka, stereotypy narodowe, historia jako narzędzie

Język Sienkiewicza

1. Stylizacja archaizująca:

- w *Krzyżakach* zastosowano upodobnienie do języka średniowiecznego poprzez odtworzenie niektórych elementów języka;
- W *Potopie* jest stylizacja archaizująca na język XVII-wiecznej Polski, bogata i zróżnicowana ze względu na postać, występująca także w narracji.

2. Charakterystyczne powiedzonka i frazeologizmy, humor językowy (w *Potopie* – wypowiedzi Zagłoby, Rzędziana).

3. Makaronizmy łacińskie (*Potop*).

Nawiązania do innych tekstów w kulturze - Potop

1. Pozostałe części Trylogii – spójność świata przedstawionego.
2. Wielkie historie miłosne (poświęcenie bohaterów, dramatyczne przeszkody, happy end).
3. Filmy i książki historyczne, w których upadek ojczyzny łączy się z patriotyzmem jednostek i walką o kraj – skuteczną.
4. Obyczaje i zwyczaje, życie codzienne w dawnych wiekach.

Pan Tadeusz, Zemsta, Pamiętniki Jana Chryzostoma Paska

Nawiązania do innych tekstów w kulturze - *Krzyżacy*

Filmy o tematyce średniowiecznej:

Obłądny rycerz, Siódma pieczęć, Królestwo niebieskie, Robin Hood w różnych wersjach, Krzyżacy,

Filmy o bitwach i rycerzach:

Troja, Władca Pierścieni, Spartakus, Aleksander, Gladiator, 300, Ostatni samuraj